

sem ga srečal v tej deželi. Dejal mi je namreč: Kralj se ne meni dosti za notranje prepire v deželi in podobne stvari. Državljanom pusti, naj delajo, kar hočejo. Gleda le, da ne trpe pri tem škode njegove lastne koristi. — Kraljica, znana drugače pod imenom Karmen Sylva, se peča s pisateljevanjem. Čital sem že tudi jaz več njenih del. Videl sem jo pred leti v tisti krasni slovanski Opatiji, ki jo omenjam v pričetku tega spisa.*) V opatijskem šetališču ima na pobočju griča svoj prostor, vsekan v živo skalo, ki nosi tudi po nji ime: Karmen-skala, odkoder je krasen razgled po Kvarnerskem zalivu. (Dalje.)

Zaklad.

Spisal *Andrej Rapè.*

I.

silno se je veselil pomladi Volbetov oče. Tako-le okolo Božiča ga je že stiskalo in vilo. Mislil je, da ga popolnoma stisne in da ne ugleda več pomladnega solnca, pa da ne bo več posedal na klopci pred hišo.

„E, star sem že, pa bi vendarle še rad živel,“ je govoril. „Kolikokrat sem že gledal pomlad! Umreti seveda mora vsaka stvar, a mora kdaj tudi vse zopet oživeti k novemu vstajenju! Kako rad gledam, ko spomladi vse cvete in raste! Vse sili k življenju. Spomladi vidim po zemlji milijone novosti, ki so vstale iz grobov, kamor jih je potisnila mrzla zima!“ Tako je večkrat modroval Volbetov oče in odganjal smrt. Kdo pa se ne boji te morilke? Tudi Volbetov oče ni bil vesel one tihotapske roke, ki ga je okolo Božiča stiskala za vrat in ga dušila. Ni je bil vesel, dasi je nosil že sedem križev na hrbtu. Tako-le po prestani nevarnosti je bil pa mož jako zgovoren in večkrat je zinil kaj pametnega, saj je bil star, izkušen mož.

Danes zopet sedi pred hišo na klopci in strmi po trati, kjer se pojavajo otroci. Oko mu je živo in veselo. Ustna se mu polahno raztezajo v dobrohoten smeh. Uvele roke si mane zadovoljno. Brada mu tuintam pomiga, kakor bi govoril sam s sabo. Med koleni tišči mehur tobaka, med dvema zoboma, ki sta mu še ostala, pa prastaro pipo. Okolo njega živi pomlad.

„Lej ga, Matijček, kaj počneš?“ je zavpil vnuku. „Platno prodajaš! Sem pojdi, da te popravim!“

In Matijček je veselo prihitel k dedu ter mu obrnil hrbet, da mu po baše nazaj srajco, ki mu je bila zlezla izza hlač-dopetač.

„Tako! Sedaj pa le spet hiti!“ je zadovoljno mrmral in podil Matijčka nazaj na travnik.

*) Obiskala je tudi že slovečo Postojnsko jamo.

Mimo Volbetove hiše drži cesta. Prijazen izprehod je tod okolo. Rad sem zahajal tja v prostem času že zaradi izprehoda, pa tudi zaradi Volbetovega očeta, ki je kaj rad pripovedoval in tudi veliko vedel.

Tudi danes sem sedel k njemu na klop.

„No, očka, to-le solnce vam pa de dobro, kajne,“ sem ga nagovoril.

„Pa kako dobro,“ odgovori. „Kar po vseh udih lega in lega toplota. Dobro de, dobro!“ In zopet si je pomel očka roke.

„Ali se počutite bolje?“ sem nadaljeval, da omajem možu jezik. Vedel sem, da potem sam rad teče.

„Bo, bo! Preteto me je vilo, vilo tam-le okolo Božiča, pa sem se le še izrezal. O, bo, bo; zdaj pa že bo,“ mi odgovori. „Ko vrže spomladi solnce tam-le črez jabolčne vrhove semkaj-le pred hišo svoje žarke — e, takrat jih vrže tudi vame kakor seme v kako njivo. Seme priklje iz zemlje, a iz mene priklje, kako bi rekel, tako nekaka razposajenost, veselost, novo življenje — če hočete.“

Ozrl se je po travniku.

„Matijček! Sem pridi in pozdravi gospoda,“ je zavpil.

In Matijček je prihitel blizu do naju, privzdignil klobuk in voščil dobro jutro, pa hipoma zopet stekel po travniku, kjer se je izkušal s čebelicami, čmrlji in metulji.

„To ti je kakor ogenj! Kakor mlado žrebe skače in razgeče,“ je pričel očka. „Kar nič ni na miru. No, pa saj smo bili mi ravno taki. Ravno taki, pa še prav res!“ Očka umolkne, jaz tudi . . .

Prijetno je šumljal mimo kože potoček Gobovšek. Očka je malo pomolčal, potem pa mi je pravil to-le:

Pred petdesetimi leti je bilo. Ta-le Gobovšek, ta-le potoček — pokazal je nanj s kazalcem — je takrat tudi uganjal svoje burke, ali jih vsaj pomagal uganjati.

Boštjanov France, veste tisti, ki prav rad poje, in pa jaz, to sva vam bila ptička!

Pravili so, da je tukaj-le gori pod brezovjem ob Gobovšku zakopan zaklad. Takih čenč že takrat nisem verjel in sedaj jih še manj.

Križev teden je bilo. Pa smo sedeli tako-le zvečer fantini iz vasi v hiši pri Boltetu. Ona-le hiša — pokazal je z roko — je bila nekdanj Bolte-tovina, sedaj ni več, saj se vse izpreminja na svetu. Bolte, to vam je bil pravi! Vi seveda ga niste mogli poznati, davno je že, kar je legel gori k svetemu Urhu, da mu dela družino. Bolte je verjel v vse vraže. Hudobni jeziki pa so celo pravili, da vražari tudi sam. O tem so se večkrat prere-kale stare kokošarice po vasi. Pa je bilo nekaj posebnega res na njem, na Boltetu. Svoji Neži je še pogledal v obraz, tudi prijazen je bil s svojo Nežo; nihče drugi pa se ni mogel pohvaliti s čim enakim. Teman je bil, zakrknjen, zatopljen vase! Govoril ni rad — midva sva si ravno nasprotna. — Če je bil v kaki hiši mrlič, njega ni manjkalo. Nekaj prav pametnega je ukrenil ob takih prilikah. Če je zvečer ugledal otroke, jih je nagnal, da je bilo kaj! „Kaj boste tukaj-le prodajali zijala! Na ušesa vlečete, molite

pa nič! Kar domov, vam rečem, sicer! . . .“ In pogledal je tako grdo kot levi razbojnik gori na Kalvariji. Pa so jo odkurili otročaji kot le kaj! Mi odrasli pa smo Bolteta vedno pohvalili za tako odločen nastop, in dobro mu je delo. Sedel je Bolte navadno k peči, da je bil bolj v temačnem. Pipa je vzel v roke pa pristopil k mizi, kjer je bil krožnik s tobakom, nabasal, našgal in zopet šel v svoj kot. Največ je molčal. Pozna ura pa mu je razvozljala jezik. Med 11. in 12. uro je imel besedo le on. In pravil je čudne, čudne reči. Poslušalci so strmeli, deklet je bilo strah, le mrlič se ni zmenil za Boltetova pripovedovanja. „In res je to,“ je končal navadno. „O, jaz to dobro vem, sem poizkusil že marsikaj! Res, res!“

Tistega večera smo se pogovarjali v njegovi — Boltetovi — bajti o različnih rečeh. Kar mi France pomiga in odide iz hiše. Jaz za njim. „Veš kaj!“ pravi. „Dajva, narediva šalo. Tam-le gori pod brezovjem ob Gobovšku, pravijo, da je zaklad. Marsikdo pravi, da je ondi videl goreti luč. No, pojdiva in prižgijva gori svečo, potem pokličeva pri oknu Bolteta, naj gre gledat. To bo stari skakal.“

Rečeno — storjeno. Iz hiše sva izginila neopažena. Hitela sva kot strahova na omenjeno mesto pod brezovje. Ondi vsadiva svečo v mokro zemljo, potem hitiva po drugi strani do Boltetove bajte. Tema je že bila v nji. Bolte se je bil že spravil spat. Gori v „Starem gradu“ je hripavo skovikala sova. France potrka na okno:

„Boltetov oče!“ zavpije. „Odprite no okno!“ — „Uhuhuhu“ — se je zadržala uharica v „Starem gradu“.

„Kaj pa je?“ se je oglasil Bolte v bajti.

„Gori pod brezovjem gori luč,“ je odgovoril France. „Kar strah je naju.“

V sobi je nekaj zakoleštralo, in okno se je odprlo. Bolte pomoli debelo glavo in pozija iz bajte:

„Primojzelen! . . . Saj res!“ zazija, in oči mu zažare. „Stara, pojdi pogledat!“

Nad njegovo glavo se je v tem hipu pokazala še glava matere Neže.

„Križ božji! pa res je lučca tam-le gori! Zaklad gori! Saj sem pravila že večkrat, pa mi niste verjeli! In danes ga lahko izkopljemo. Čisto prava noč je za to.“

„Kdo pa pojde tja, jaz že ne,“ dé hudomušno France. „Zaklad ima v oblasti hudobec. Čim bolj boš kopal, tem bolj se ti bo udiralo v zemljo.“

„Vse to je res,“ zagodrnja skrivnostno stari Bolte. „A če imaš pravo pripravo, ti hudobni duh nič ne more. Pa naj sedi še tako trdno na zakladu, dati ga vendar mora iz krempljev, če mu zagodeš pravo!“

„O, jehtesna! Rožni venec je treba vzeti in leskove palice, ki so bile blagoslovljene na cvetno nedeljo. Molek pregrneš tam, kjer gori lučca, palice zasadiš v krogu okolo. V sredi kroga jih razpoložiš tako navzkriž, da delajo trikrat po dva križa in en križ. Eno palico pa držiš v roki. Če bi se hudobec prikazal in se kaj ujedal, ga dregneš z njo tja v zobe, pa bo molčal in bežal. Samo govoriti med delom Bog varuj, sicer ne najdeš ničesar!“ Tako nas je poučevala Neža.

„Pa bi šli gori in poizkusili,“ se oglasi Bolte. „Kdo ve, kaj vse najdemo!“

In oče Bolte in mati Neža izgineta v hiši, uharica uka . . . Vrata zaškripljejo vekaje, in iz hiše prideta Bolte in Neža.

„Saj še vedno gori!“

„Kajpada gori! Le kar hitro stopimo, da ne ugasne,“ pristavi nestrpno stopicaje Neža.

Onadva naprej, midva s Francetom bolj plašno za njima.

„Tukaj-le je! Križ božji!“ in pripravila je Neža molek, in dvignil je leskovke Bolte.

Pridemo do sveče. Bolte jo ugleda, zarentači in se obrne. Midva ga gledava prav bedasto. „Pa nas je potegnil za nos,“ izblekne France.

Neža je gledala nekaj časa vsa osupnjena. Obledela je bila, in nos se ji je povesil prav dol do ust. Pa je zaklepetala. Ah, to je šlo, šlo! . . .

Gledal jo je nekaj časa Bolte in viknil:

„Molči, žlobudra! Drugega te ni kakor jezik!“ Bolte si je s tem sam ohladil jezo, stisnil glavo med rame in umeril pot proti svoji bajti. Neža za njim. Spotoma mu jih je podrobila še par pod nos. Midva sva hitela po drugi poti proti vasi.

II.

Bolte ni mogel pozabiti zaklada. Tam poleg Gobovška je hodil nekoga dne in iskal trt, je pripovedoval stari Volbe dalje. Pogledal sem pod brezovje. Šarovito resje je valovalo v mehkem vetru, po vejah je uspavajoče zvenelo, očka pa je pripovedoval dalje:

Kjer se spušča Gobovšek v kotlino, tam ugleda Bolte Matijčka, našega Matijčka, tistega mojega najmlajšega brata, ki so ga ubili v vojski.

„Kaj pa sediš tu in loviš muhe, ti fante?“ se oglasi za dečkom Bolte.

Matijček se je Bolteta, ki se je bil nenadoma oglasil, tako prestrašil, da je za trenutek obstal kakor pribit, potem pa jo ucvrl dol proti hiši, da so se mu napele hlače-dopetače v vetru in bi ga bile kmalu odnesle v zrak. Tako je privzdigoval v teku noge, še sedaj ga vidim, da so se pete dotikale sedala. Klobuk je nesel v roki. Doli pred hišo pa se Matijček hipoma ustavi. Obrne se nazaj in zakliče: „Boltetov oče!“

„Kaj?“ se je oglasilo iz brezovja, kjer je očka Bolte koleštral po koreninah in blatu.

„Prosim, ne razderite mi mlina. Tam-le je narejen v Gobovšku!“

„Saj ne slišim, kaj praviš,“ je vpil Bolte. „Roke nastavi na usta, pa povej še enkrat!“

Matijček je nastavljal roke na usta:

„Mlina mi ne poderite, mlina!“

„Kaj, ti krota mala! Mrcina mi boš rekel, mrcina!“

Na prag je stopila naša mati:

„Kaj pa vpiješ, Matijček?“

„Boltetov oče so gori-le, pa jih prosim, naj mi ne podero mlina v Gobovšku.“

Bolte je prihajal z butaro trt po stezi proti naši hiši, hudomušno namežikujoč.

„Kdo je mrcina, kaj, ti pipčar?“ je vpil, proti hiši grede.

„Kaj pa je, Bolte, kaj?“

„E, trt sem nabral, trt. Pa mi vaš fant nekaj pripoveduje, pa ga ne razumem. Mrcina mi je menda rekel, mrcina.“

„Saj ni res!“

„Kaj pa?“

„Prosil sem vas, da mi ne poderete mlina, ki ga imam tam, kjer gori zaklad!“

„Veš li, Bolte, kdo je zadnjič prižgal svečo?“ de mati.

„Kdo?“

„Boštjanov France, kakor pripoveduje naš Jernej.“

Mater sem pogledal takrat, pa hitro prst na usta. In mati me ni izdala več.

„Kaj? Tako, tako! Boštjanov France tedaj! Mhm! Volk ga potiplji Boštjanovega Franceta! Oblast ga udari! On je prižgal? Mhm! Čakaj me!“ in obrnil se je Bolte k Matijčku:

„Kaj si hotel?“

„Za svoj mlin se je bal gori v Gobovšku,“ de mati.

„Aha! . . .“

Bolte je malo premislil, potem pa zavil od hiše na kolovoz, ki se je odtod spuščal v strm klanec.

„Z Bogom, Volbeška, z Bogom!“ je vpil nazaj.

III.

Boštjanov France je bil po vsi fari znan pevec. Ni ga bilo petja, da bi njega ne bilo zraven. S palcem, kazalcem in sredincem si je običajno gladil brado, kadar je pel. Če je bil pa posebno navdušen, je iskal muhe na spodnji ustnici in jo vlekel z vso silo. Pa je fant res lepo pel. Če si ga pohvalil, pa je bil vesel, da nič tega. Zavrtil je na glavi klobuk, češ: petje, da petje! Na smrtni postelji si zapojem pesem.

Hodil je tudi v cerkev pet. In pri pevcih ni bil na slabem glasu. K izkušnjam je redno zahajal. Bile so mu v nekak počitek. Praznik je bil zanj, kadar je pel.

Dva dni po dogodkih, omenjenih prej, je korakal France proti večeru k pevski izkušnji. Ko je šel mimo Volbetove hiše po cesti pod Gobovškom, se je gori med brezovjem nekaj zamajalo. France ni opazil, da je stari Bolte škodoželjno gledal za njim ter dvignil za hrbtom pest, češ: čakaj, pasja dlaka, plačam ti!

Bolte je znal, da France zahaja k petju in da se vrača večkrat precej pozno v noč od petja po krajši poti med brezovjem ob Gobovšku domov. Na to je računal; nič manj pa tudi na to, da France, dobra duša, rad teče.

Gobovšek je bil tisti dan narastel, zakaj ploha se je bila vlila, in deževalo je že dlje časa.

Bolte je tisti večer stal gori med brezovjem in delal.

Volbetov Matijček ga je spravil s svojim mlinom na dobro misel.

Napravil je Bolte mlin, čigar kladiva so tolkla na steklo. Ti glasovi so bili tako čudni. V noči so se razlegali po brezovju naravnost skrivnostno, kakor bi zvonilo k pokopu.

„In najsi je France brez vraž, strah ga bo, bežal bo. Jaz pa se mu bom v pest smejal, in to bo moje maščevanje,“ tako je ugibal Bolte.

Da bi ne strašil koga drugega, je svoj umotvor po prvi, dobro prebiti poizkušnji ustavil, da ni deloval. Drugim Bolte tudi ni hotel mleti strahu s svojim mlinom kakor temu preklicanemu Francetu, ki ga je vodil zadnjič za nos, ki je njegovo Nežo tako ujezil, da jih je njemu, Boltetu, drobila vso pot pod nos, ko sta šla tistega večera proti domu. Sedel je mirno v jarek in čakal.

„O, saj bo žvižgal ali pa pel, ko pojde od izkušnje. Bom že vedel, kdaj pride mimo,“ si je del Bolte in našgal vivček.

Pa France ni dolgo hotel nocoj ni žvižgati ni peti. Izkušnja mu je bila nocoj dolga.

„Ali ga ne bo tod?“ je mrmral Bolte.

Že je mislil oditi z dolgim nosom, ko se oglasi doli nekje France.

Hitro je spravil Bolte mlin v red pa se skril na bližnji borovec. Čudno so odmevali glasovi po gozdu: tik-tak-tik-tak . . . in se mešali otožno med petje Francetovo.

„Aha, poslušaj, že poslušaj!“ je mrmral Bolte.

France je bil res utihnil. Ko se je približal temnemu brezovju, je čul to čudno tiktakanje in obstal. Nekaj čudnega mu je zagomazelo po hrbtu, v glavi ga je nekaj zbadalo, lase mu je orosil znoj.

„Kaj je to?“ se je vprašal plašno.

„Kakor bi zvonilo k pogrebu . . .“ je vzdihnil in zijal gor v temno brezovje proti šumljajočemu Gobovšku, odkoder so prihajali ti glasovi. Premakniti se ni mogel. Višje v brezovju se je zadrila uharica, in nekaj je počilo tako čudno. Žalostno je nekaj zastokalo pa lomastilo dol proti njemu . . .

„Križ božji!“ je vzdihnil France, se obrnil in hajd — pot pod noge, tecimo! Hudomušneži so potem pravili, da je France na tem begu izgubil en črevelj. To pa ni res, jaz vem, da ne, zakaj meni je France to sam pravil.

Bolte je nehote pripomogel še k večjemu strahu Francetovemu. Skrit na borovcu se je Francetovega strahu tako veselil, da se je jel natihome smejati in kihati. Veja se je šibila bolj in bolj; slednjič se je odlomila in priromala sta z Boltetom srečno na tla. Žalostno je takrat zastokal Bolte, čudno je poknila prelomljena veja — mlin je mlel Francetu strah nepretrgoma, in France je bežal . . .

* * *

Srečala sta se po nekaj tednih France in Bolte. France je zvedel, kdo ga je strašil. Povedal mu je to Volbetov Matijček, ki mu je stari Bolte prepustil potem oni mlin v Gobovšku.

„Ali si dobro tekel?“ je del smeje se Bolte.

„Tekel sem.“

„Ali sem te plačal?“

„Plačali ste me.“

„No, pa prav.“

„Ali si niste zlomili reber, Bolte, ko ste jahali vejo z borovca?“

„Nisem, France.“

„No, pa prav,“ se je dobrovoljno nasmejal France in šel svojim potom.

* * *

Otroci so se vračali s travnika s cveticami. Matijček je prihitel k dedu, zakaj poldne je zvonilo.

„Ej, to je pomlad, to!“ je menil Volbe in mi stisnil roko v slovo. Odhajal sem in mislil na deda, mislil na vnukovo pomlad . . .

Prvi izprehod.

Spisal E. Gangl.

h, kako je to majhno dete! Majhno je kot tisti angelčki, ki so naslikani v naši cerkvi visoko tam pod silnim obokom nad velikim oltarjem.

Ali je pa kaj čudnega, da je naša Marija še tako majhna? Dobili smo jo šele okrog Božiča, ko je bilo mrzlo in vse zasneženo zunaj. A ko je prišla naša Marija k nam, je hipoma zavladala po vseh prostorih tako lepa pomlad, kakršne ni bilo še nikoli k nam. Prišlo je z njo toliko veselja, da so nam bile oči vse solzne. Od Božiča jo imamo, pol leta. Zato je tako majhna, tako drobna, malo večja kot roža, ki se razpne ob pomladnem solncu in napravlja vrt lep in vabljev. In glej, tako napravlja naša Marija naš dom lep in vabljev, vrtu enak.

„Kje je naša Marija?“

„Ni je!“ pravi njena mamica.

Seveda je ni, ker je vsa skrita v svoji posteljici. Skrila jo je mamica pred menoj. Ruto črez obrazek — in Marije ni!

A nekaj se giblje — glej! Ročice je izmotala izpod odeje in sedaj sega z mehkimi, ej, tako drobnimi prstki po tisti nadležni ruti. In že vidim: čelce, potem — oho! — tiste oči, velike, modre, pol v solzah — pol v smehu, potlej nasek — kaj, ali je Peter doma? — in naposled usteca. No, ali je to vsa Marija? — E, saj vidim še brado — bradico, in pa jeziček kaže, in ličeca ima tudi, tako lepa, okrogla.

Pa pravite, da ni naše Marije!

Sicer ne pozabimo nikoli nanjo. Ali zgodi se vendarle, da ne moremo biti vedno poleg nje. Mamica ima opraviti v kuhinji, jaz vam prirejam „Zvonček“ ali imam kaj drugega posla, da moram biti sam v sobi. Sedaj,